

Де-що про українську прокламацію 1847 року.

В № 1 «Былое» за 1907 р. була надрукована ця прокламація: про неї ж згадано було і в 3-й книжці «України». Маємо змогу додати тут де-що про цей цікавий документ.

Діло було так. На початку квітня 1847 р. тодішній київський поліцмейстер, рапортуючи губернаторові Фундуклеєві про різні «происшествія» в городі, злочинства, шахрайства і таке инше, додав ще й таке: «3-го апрѣля снята приклеенная къ забору дома чиновницы Лазаревичовой, состоящаго при сѣздѣ съ Александровской горы на Подоль, записка, копія съ коею у сего представляется. О розысканіи лица, писавшаго ту записку, сдѣлано по городу распоряженіе».

Копія «записки», що приложена була до рапорту, по всьому видно, зроблена була дуже старанно, і через те ми приводимо її текст, придержуючись правопису оригінала:

Къ Вѣрнымъ

Сынамъ Украины.

Братья! Настаетъ Великій часъ,—часъ, Въ Который Вамъ представляется Случай смѣть поношеніе, нанесенное праху отъ
апрѣль. 1907.

цевъ нашихъ, Нашей родной Украинѣ, подлою рукою Вѣчныхъ Враговъ нашихъ. Кто изъ Васъ неподыметъ руки за великое дѣло!

За насъ Богъ и добрые Люди.

Вѣчно Вѣрные сыны Украины,

Враги Кацаповъ.

Яке мале значіння давав поліцмейстер цій прокламаціі, про це свідчить хоть би й те, що «записка» знята з забору вранці 3-го квітня, а приставлена вищому начальству при загальнім рапорті тільки 5-го квітня.

Не так подивився на це діло губернатор Фундуклей.

В той саме час київський уряд був дуже збентежений справою Україно-славянців—Костомарова, Шевченка та інших, і Фундуклей певно думав, що ця прокламація має якийсь зв'язок з їх справою. Через те він зараз же послав копію «записки» генерал-губернаторові Бібікову, який знаходився тоді в Петербурзі, і власноручно (це б то не довіряючи таємної справи канцеляристам) написав йому лист, що ось тоді-то й там-то знайдена отака-то «записка» і що «отъ меня предписано старшему полицмейстеру произвести секретно розысканіе». Бібіков одібрав цього листа 13-го квітня і того ж таки дня написав тодішньому шефові жанд. графу Орлову ось який лист: «М. Г. графъ Алексѣй Федоровичъ! Честь имѣю препроводить къ вашему сіятельству копію съ записки, которая оказалась приклеенною къ забору дома одной непотребной женщины въ Кіевѣ, присовокупляя при семъ, что записка эта была снята немедленно, о ней производится секретное розысканіе,¹ и что «кацапами» (какъ написано въ запискѣ) простой народъ въ Малороссіи называетъ обыкновенно русскихъ».

Із «Былого» ми вже знаємо, що коли шеф Орлов на другий же день (14 квітня) «доложив» про цю справу самому цареві, то царь Миколай I немало стрівожився і положив на «докладі» таку резолюцію: «Явная работа той же пропаганды изъ

Парижа. Долго этой работѣ на Украинѣ мы не вѣрили, теперь ей сомнѣваться нельзя, и слава Богу, что такъ раскрылось. Бибикову дай знать, что пора на мѣсто и надо вездѣ строго смотрѣть».

Цікаво, що в цей саме час в Петербурзі, в III відділенні, робились «допроси» київським українофилам: Гулакові, Костомарову і іншим членам Кирило-Мефодієвського товариства, яких теж обвинувачували в українському сепаратизмі і в «ненависти къ Росіи», а про те царь Миколай не подумав, що київська прокламація—діло їх товариства, а прямо звернув на «пропаганду изъ Парижа», щоб то на польську еміграцію, яка тоді найбільше купчилась в Парижі.

Догожаючи царському наказові, Бібіков став збиратись у дорогу до Києва, а тим часом на другий же день, 15-го квітня, послав Фундуклеєві ось яку естафету: «Въ послѣдствіе извѣщенія вашего пр—ства отъ 5 сего апрѣля о приклееной на заборѣ одного дома возмутительной запискѣ, покорнѣйше прошу распорядиться имѣть самое строжайшее наблюденіе въ г. Кіевѣ за всѣми жителями, въ особенности студентами и молодыми людьми, а равно за сохраненіемъ вездѣ порядка и спокойствія».

Друга естафета того ж дня київському комендантові Пенхаржевському: «покорнѣйше прошу ваше прев-ство имѣть самое строгое наблюденіе за порядкомъ между войсками и караулами и вообще воинскими чинами, въ Кіевѣ находящимися, и распорядиться, чтобы всѣ они имѣли надлежащую осторожность на случай какого либо безпорядка и чтобы обходы ночью были сильны и строго соблюдены».

Третя естафета того ж таки дня київському попечителеві ген. Траскину: «Покорнѣйше прошу ваше прев-ство распорядиться имѣть самое строгое, личное и чрезъ подвѣдомственныхъ вамъ лицъ, наблюденіе за студентами университета св. Владимира и учениками гимназій, дабы они не могли быть причастны ни къ какимъ неблагоразумнымъ дѣйствіямъ».

Легко догадатись, як були здивовані київські високі урядники, відобравши такі таємні, загадкові накази! Фундуклей хоть

знав, з якої речі повстала така тривога в столиці, і по формі «достодолжно» репортував: «На предложеніе вашего высокопр-ства отъ 15 сего апрѣля о томъ, чтобы по случаю найденной приклеенною на заборъ одного дома возмутительной записки имѣть строжайшее наблюденіе въ Кіевѣ за всѣми вообще молодыми людьми, имѣю честь донести, что распоряженіе объ этомъ сдѣлано мною тотчасъ по представленіи мнѣ помянутой записки». Але як міг знати київській попечитель, від яких іменно «неблагоразумныхъ дѣйствій» він мусив перестерігати своїх учнів, або ж комендант—на який такий «случай безпорядка» у Кієві військо мусило бути наготові? Адже ж ні той, ні другий, мабуть, і не чули навіть про той нікчемний клаптик паперу, що його наклеєно десь на Подолі, на домі «непотребной женщины».

А самому Бібікові цей клаптик, здається, став у великій пригоді. Перед виїздом з столиці він подав цареві таку «докладну записку»: «Какъ въ Малороссіи и между нѣкоторыми лицами изъ малороссіянъ, учащихъ и учащися въ Кіевѣ, открылось въ настоящее время вредное направленіе, то по сему случаю казалось бы полезнымъ, на нѣкоторое время, управление кіевскимъ учебнымъ округомъ въ 3-хъ губерніяхъ подчинить во всѣхъ отношеніяхъ генераль-губернатору, подъ главнымъ наблюденіемъ министра народнаго просвѣщенія, на что и осмѣливаюсь испрашивать высочайшаго повелѣнія В. И. Величества». Тут, звісно, малось на увазі те «вредное направленіе между малороссіянами», яке тоді вбачав уряд в справі Кирило-Мефодієвського товариства, але доказом того ж таки «направленія» можна було лічити і українську прокламацію, що її хтось приклеїв на Подолі на «непотребнім домі». Царь згодився з думкою Бібікова, і цей, заспокоєний, поїхав додому — та й забув про ту нікчемну прокламацію.

Та вже аж через два місяці про неї нагадало йому III відділеніє.

16 іюня, того ж таки 1847 року, коли справа про Кирило-Мефодієвське товариство була вже зовсім скінчена і всі його учасники терпіли вже свою кару, гр. Орлов писав Бібікову:

«Ваше високопр-ство, отъ 13 апрѣля доставивъ ко мнѣ копію съ записки, въ родѣ возмутительнаго воззванія, которая приклеена была къ забору одного дома въ Кіевѣ, изволили присовокупить, что объ этомъ производится секретное розысканіе. Покорнѣйше прошу ваше в-пр-во удостоить меня увѣдомленіемъ, что открыто упомянутымъ розысканіемъ».

Бібіковъ запитавъ про це губернатора, той— полицмейстера, а останній такъ рапортувавъ Фундуклеєві: «Вашему прев-ству, в дополненіе рапорта моего отъ 5 истекшаго апрѣля, честь имѣю довести, что, по произведенному слѣдствію, лица, писавшаго записку, снятую съ забора дома чиновницы Лазаревичевой, не открыто, почему я и передалъ дѣло это въ кіевскую градскую полицію на законное постановленіе» (це б то на формальне «прекращеніе дѣла»). Фундуклей переславъ цей рапортъ Бібікову, а той лаконічно одповівъ гр. Орлову: „имѣю честь увѣдомить, что, по сдѣланному розысканію, писавшаго и приклеившаго возмутительную записку къ забору одного дома въ Кіевѣ по сіе время еще не открыто».

На тімъ бувъ і справі кінєць.

О. Л.